

ἐχ.. [ἐν τῇ ᾠγῃ:] μὲν (δηλ. ἔχομεν) χρόνοι 17¹.

Ἐν τῷ ἀψκ^α ἦλθεν μεγάλη ἀκρίβεια πανκόσμιος καὶ ἔλειψις τοῦ σῆτου καὶ ἐπίγην καὶ ἐπολήτω τῷ σπτάρη ἕως δεκατρῆς παράδες ἢ οὐκᾶ, βασιτώντας καὶ ἐξελεείπωντας ἕως δέκα: καὶ ἐπτᾶ ἕως εἰς δύο χρόνους.

Εἰς τὸ ἴδιον ἔτος ἀκολούθησεν σεφέρη μετὰ τῶν Γερμανῶν καὶ Ῥουσσῶν ἢ βασιλεία τῶν Τουρκῶν· καὶ ἐφάνη κάποιος Λάμπρος² ἀπὸ χωρῶν Λιβαδεῖαν, ὁ ὁποῖος εὐρέθη ἀπὸ τὰ πρῶτα σεφέρια εἰς Ῥουσίαν καὶ εὐγῆκεν καὶ αὐτὸς, ἔκαμεν μὲ ἰδοιᾶ του ἔξοδα ἕως δέκα καραδόπουλλα με ρούσικην μπατιέραν³, ἀρματώνωντάς τα μὲ μαζόματα νυσιωτῶν ἀνθρώπων, καὶ κατεκούρσευεν καὶ ἀφάνιζεν εἰς του Τοῦρκου τὰ νυσία. Καὶ ἐφθασεν καὶ εἰς τὰ νυσία τῆς ταπεινῆς μου ἐπισκοπῆς Σκιάθου καὶ ἐπῆρεν καράβια, ἀνθρώπους καὶ τοὺς εἶχεν μαζή του καὶ ἀφάνησεν τὴν Ἀσπρην θάλασσαν καὶ τὰ νυσία μας καταπάτη. Ἐνενηντα δύο⁴: ἔγεινεν ἀγάπη τῶν βασιλέων καὶ αὐτὸς πάλιν εὐγῆκεν καὶ ἐρίμαξεν ὡς κουρσάρης.

Καὶ πάλιν εἰς τοὺς ἀψηβ Ἀπριλίου κε' εὐγῆκεν δόγμα παρὰ τοῦ πολυχρονίου ἀνακτος εἰς ὅλην τὴν ἐπικράτειάν του εἰς τὸν ραγιάν του: Ὅποιοι ἔχουν ἀμπέλια, νὰ τα κάμουν ὅ,τι θέλουν τα σταφύλια των ὡς σταφίδια ἢ πετιμέζια, εἰ δὲ, ὁποῖοι θελίσουν νὰ κάμουν κρασιᾶ, ἀδειαν νὰ ἔχουν. Πλὴν ἐδιορίσθησαν βασιλικοὶ ἀνθρωποὶ νὰ μετροῦν τὰ γενόμενα κρασιᾶ καὶ νὰ πληρόνουν ἀπὸ δύο παράδες τὴν οὐκᾶ εἰς τὸ μυρῆ. Καὶ στοχαζόμενος ὁ κόσμος, μᾶλιστα τὰ νυσία, ἄλλοι μὲν τα ἀφῆσαν καὶ ἐχάθησαν εἰς τὰ ἀμπέλια, ἄλλοι δὲ ἔκαμαν σταφίδια καὶ πετιμέζια, ἄλλοι δὲ ὡς λέγωμεν ἐχάθησαν καὶ ἔμεινεν ὁ κόσμος εἰς μίαν κακὴν κατάστασιν καὶ ἀκοιδερνισίαν καὶ ἀποροῦσαν τί νὰ γείνουν.

Ταῦτα μὲν μέχρι τοῦδέ καὶ ἴλεος νὰ γένη τὸ θεῖον ἔλεος εἰς τῷ γένος μου.

¹ Ἐκ τούτου ἀσφαλῶς εἰκάζεται ὅτι τὸ σημεῖωμα ἔγραψεν τῷ 1794.

² Ὁ περίπυστος Κατωῶνης.

³ Αἱ τρεῖς αὗται λέξεις παρεσχῆθησαν ἐκ τῶν ἄνω.

⁴ Ὅμοίως αἱ δύο αὗται λέξεις παρεσχῆθησαν ἐκ τῶν ἄνω.

ΒΙΒΛΙΟΚΡΙΣΙΑΙ

Edgar Martini. Textgeschichte der Bibliothek des Patriarchen Photios von Konstantinopel. I Theil. Die Handschriften, Ausgaben und Übertragungen. (Des XXVIII. Bandes der Abhandlungen der Philologisch-Historischen Klasse der Königl. Sächsischen Gesellschaft der Wissenschaften N° VI). Mit 8 Tafeln in Lichtdruck. Leipzig. Bei B. G. Teubner 1911. Εἰς 8ov.

Ὅρθως ἐλέχθη ὑπὸ τοῦ μακαρίτου Κρουμβάχερ, ὅτι α' Ἡ Βιβλιοθήκη τοῦ Φωτίου εἶνε τὸ σπουδαιότατον τῶν εἰς τὴν ἱστορίαν τῶν γραμμάτων ἀναφερομένων ἔργων τῶν μεσῶν αἰώνων, ἔχει δὲ δι' ἡμᾶς δυσεκτίμητον ἀξίαν ἕνεκα τῆς ἐν αὐτῇ διασώσεως ἀξίων πίστεως εἰδήσεων περὶ πολυπληθῶν συγγραφέων τῶν ἀρχαίων χρόνων, ἀπολεσθέντων καθ' ὀλοκληρίαν ἢ κατὰ μέγα μέρος ». Καὶ ὁμως τῆς σπουδαιοτάτης ταύτης συγγραφῆς τοῦ μεγάλου πατριάρχου δὲν ὑπάρχει μέχρι τοῦδε ἔκδοσις ἀνταποκρινομένη πρὸς τὰς σημερινὰς ἀπαιτήσεις τῆς κριτικῆς. Ἡ ἐν Βερολίνῳ τῷ 1824 δίτομος ἔκδοσις τοῦ Ἐμμανουὴλ Bekker, γενομένη δύο σχεδὸν αἰῶνας μετὰ τὴν πρώτην πλήρη ἔκδοσιν τοῦ Δαβὶδ Höschel ἐν Αὐγούστῃ τῷ 1601 καὶ τινὰς ἄλλας μετ' αὐτὴν, παρουσιάζει μὲν βελτιώσεις τοῦ κειμένου ἐν σχέσει πρὸς ἀρχαιοτέρας τινὰς ἔκδόσεις, ἀλλ' εἶδειτο νέων φροντίδων, ἃς εἶνε ἄπορον πῶς οὐδεὶς ἐπιχείρησε νῦνα λάβῃ μέχρι τοῦδε, εἰ καὶ παρῆλθον ἔκτοτε ὀγδοήκοντα καὶ ἑπτὰ ἔτη. Οὐδὲ δύναται βεβαίως νὰ γείνη λόγος περὶ τῆς ἐν τῇ Ἑλληνικῇ πατρολογίᾳ τοῦ Migne ἰσπανοῦ ἔκδοσεως, ἥτις, ὡς τοῦτο δύναται ἄλλως νὰ λεχθῆ καὶ περὶ πλείστων ἄλλων συγγραφέων συμπεριληφθέντων ἐν τῇ αὐτῇ συλλογῇ, οὐδὲν ἄλλο εἶνε ἢ ἀπλὴ ἀνατύπωσις τοῦ κειμένου τοῦ Bekker. Ἄλλ' ὅπασαν ἀνεπαρκῆς εἶνε ἡ τούτου ἔκδοσις ἀρκεῖ νὰ ἐννοηθῆ, ὅταν εἰπωμεν, ὅτι ἡ Bekker τέσσαρας μόνον τῶν σωζομένων κωδίκων τῆς Βιβλιοθήκης τοῦ Φωτίου ἔλαβεν ὑπ' ὄψιν. Καὶ ὁμως σήμερον εἶνε γνωστοὶ εἰκοσιτέσσαρες κώδικες περιέχοντες τὸ ὅλον ἔργον, εἰκοσιοκτὼ δὲ περίλαμβάνοντες ἀποσπάσματα.

Ἐπικαιροτάτη λοιπὸν ὑπῆρξεν ἡ σκέψις τοῦ ἐν Λειψία καθηγητοῦ κ. Μαρτίνη, ἀναλαβόντος τὸ ἐπίπονον ἔργον νέας ἐκδόσεως τῆς Βιβλιοθήκης ἢ Μυριοβίβλου τοῦ Φωτίου. Συνεῖδε δὲ τὴν τοιαύτην ἀνάγκην τὸ πρῶτον πρὸ δωδεκαετίας, καὶ ἔκτοτε ἤρξατο μελετῶν τοὺς ἐν Ἰταλίᾳ καὶ Γαλλίᾳ, ἔπειτα δὲ καὶ τοὺς ἀλλαχοῦ σωζομένους κώδικας. Πρῶτος δὲ καρπὸς τῶν εὐρυτάτων τούτων ἐρευνῶν εἶνε τὸ ἐνταῦθα ἀγγελλόμενον πρῶτον μέρος τῆς α' Ἱστορίας τοῦ κειμένου τῆς Βιβλιοθήκης τοῦ πατριάρχου Κωνσταντινουπόλεως Φωτίου, τὸ πραγματευόμενον περὶ τῶν κωδίκων, τῶν ἐκδόσεων καὶ τῶν μεταφράσεων, εἰς ὃ θὰ ἐπακολουθήσῃ τὸ δεύτερον μέρος, μέλλον νὰ περιλάβῃ τὰ κατὰ τὴν εἰς τὰ ἡμέτερα χειρόγραφα προϋποκειμένην φάσιν μέχρι τοῦ ἀρχετύπου τῆς συγγραφῆς. Ἐπιστέγασμα δὲ τοῦ ὅλου προεισαγωγικοῦ τούτου ἔργου ἔσται ἡ νέα ἐκδοσις τῆς Βιβλιοθήκης.

Ἡ προκειμένη συγγραφή τοῦ κ. Μαρτίνη διαιρεῖται εἰς δύο τμήματα, ὧν τὸ μὲν πρῶτον πραγματεύεται τὰ κατὰ τοὺς σωζομένους κώδικας τῆς Βιβλιοθήκης (σ. 6-108), τὸ δὲ βραχύτερον δεύτερον τμήμα τὰ κατὰ τὰς ἐκδόσεις καὶ μεταφράσεις αὐτῆς (σ. 109-133). Δύσκολος θὰ ἦτο ἡ διὰ βραχείων ἀνάλυσις τῆς περιγραφῆς τῶν κωδίκων καὶ τῆς ἐκθέσεως τῶν κατὰ τὴν συγγένειαν αὐτῶν καὶ τὴν κατὰ οἰκογενεῖας κατάταξιν, ἧς πόρισμα εἶνε τὸ ἐν σ. 108 γενεαλογικὸν στέμμα, καθ' ὃ κυριώδεις κώδικες εἶνε δύο τῆς Μαρτιανῆς βιβλιοθήκης, ὁ ὑπ' ἀρ. 450 (ὁ Α τοῦ Bekker), γεγραμμένος τὸν δέκατον αἰῶνα ὑπερμεσοῦντα, καὶ ὁ ὑπ' ἀρ. 451 (ὁ Μ τοῦ Μαρτίνη), τοῦ δωδεκάτου αἰῶνος. Ἀμφότεροι οἱ κώδικες οὗτοι εἶνε γεγραμμένοι ἐπὶ περγαμνῆς καὶ περιῆλθον εἰς τὴν Μαρτιανὴν τῷ 1469 ἐκ τῆς πλουσίας βιβλιοθήκης τοῦ καρδινάλιου Βησσαρίωνος. Καὶ ὁ μὲν 450 ἀνῆκε τὸν δέκατον τρίτον αἰῶνα εἰς τὸν ἐν Κυζίκῳ Θεόδωρον Σκουταριώτην, ὁ δὲ 451 ἦτό ποτε ἐν Θεσσαλονίκῃ κτῆμα τῆς σεβασμίας μονῆς τῆς ὑπεραγίας Θεοτόκου τῆς Περιβλέπτου. Οἱ κώδικες οὗτοι ἀντιπροσωπεύουσι δύο διακεκριμένας ἀπ' ἀλλήλων οἰκογενεῖας, ἐξ αὐτῶν δ' ἀπέρρευσαν ἀμέσως ἢ ἐμμέσως ἅπαντες οἱ μέχρι τῆς σήμερον σωζόμενοι, ὧν οἱ πλεῖστοι ἐγράφησαν ἐν ταῖς ἡμέραις τῆς Ἀναγεννήσεως.

Εἰς τὸ πόρισμα τοῦτο καταλήγει ὁ συγγραφεὺς μετὰ λεπτομερῶ-

στάτην περιγραφὴν τῶν κωδίκων καὶ ἐξηκριθωμένην μελέτην, δι' ἣν εἶνε ἄξιος νὰ ἐπισύρῃ τὸν δίκαιον ἔπαινον, οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ τὸν θαυμασμόν τοῦ ἀναγνώστου. Ἄλλ' ὡς πρὸς τὴν ἡλικίαν τοῦ κώδικος Α παρατηρῶ τὰ ἐξῆς. Ὁ Zanetti καὶ ὁ Morelli εἰσιώρουν τὸν Μαρκιανὸν τοῦτον κώδικα γέγραμμένον τὸν δωδέκατον αἰῶνα, ἀλλ' ὁ Bekker ἀνεβίβαζεν αὐτὸν εἰς τὸν ἑνδέκατον. Ὁ δὲ κ. Bruno Keil ἐκ φωτογραφιῶν ὑποβλήθεισῶν εἰς τὴν κρίσιν αὐτοῦ ὑπὸ τοῦ κ. Μαρτίνου ὑπολαμβάνει αὐτὸν γραφέντα κατὰ τὸ δεύτερον ἡμισυ τοῦ δεκάτου αἰῶνος. Ἄλλ' ἐπιτραπήτω νὰ ἐκφράσω τὴν γνώμην, ὅτι ἡ φωτοτυπία τοῦ Πίνακος I ἐμποιεῖ εἰς ἐμὲ τὴν αἰσθησιν, ὅτι ὁ κώδιξ ἀνήκει οὐχὶ εἰς τὸ δεύτερον, ἀλλ' εἰς αὐτὸ τὸ πρῶτον ἡμισυ τοῦ δεκάτου αἰῶνος. Χαρακτηριστικὸν τοῦ χρόνου δύναται νὰ θεωρηθῇ σὺν τοῖς ἄλλοις τὸ ἀπὸ τῶν δεξιῶν πρὸς τᾶριστερὰ ἐπικλινές τῆς γραφῆς.

Πλὴν τῆς ἀντιπαρατηρήσεως ταύτης σημειωθῆτω ἐνταῦθα, ὅτι ἐν σ. 49 ἰσφαλμένως ἀναγράφονται αἱ Ἀθῆναι ἀντὶ τῆς Κανταβριγίας ὡς τόπος τυπώσεως τοῦ ἱμοῦ Catalogue of the greek manuscripts on Mount Athos.

Μετὰ τῆς αὐτῆς δ' ἐπιμελείας καὶ ὁ περὶ τῶν κωδίκων λόγος εἶνε ἀναγεγραμμένα τὰ κατὰ τὰς διαφόρους ἐκδόσεις καὶ μεταφράσεις τῆς Βιβλιοθήκης τοῦ Φωτίου. Ἐν τοῖς περὶ τούτων γραφομένοις εἰδικώτερον ἐνδιαφέρεται ὁ Ἑλληὴν ἀναγνώστης περὶ δύο Ἑλλήνων μεταφραστῶν τῆς Βιβλιοθήκης, τοῦ Ἀντωνίου Κατηφόρου καὶ τοῦ Ἰωάννου Βελούδου. Τούτων ὁ Ζακύνθιος Κατηφόρος, χρηματίσας ἱερεὺς ἐν τῇ πατρίῳ νήσῳ, μετεκλήθη πρὸ τοῦ 1717 εἰς Βενετίαν ὡς καθηγητὴς ἐν τῷ Φλαγγινιανῷ φροντιστηρίῳ. Μέχρι δὲ τοῦ ἐν Βενετίᾳ τῷ 1763 θανάτου ἠσχολήθη περὶ διάφορα θεολογικά, ἱστορικά καὶ φιλολογικὰ ἔργα, ὧν ὀλίγα μόνον ἐξεδόθησαν διὰ τοῦ τύπου. Μεταξὺ δὲ τῶν ἀνεκδότων αὐτοῦ ἔργων εἶνε καὶ ἡ ἐν τῇ Μαρκιανῇ βιβλιοθήκῃ ἐπτάτομος προεργασία πρὸς καθολικὴν ἐκδοσιν τῶν ἔργων τοῦ Φωτίου, ἐν ἣ καὶ λατινικὴ μετάφρασις τῆς Βιβλιοθήκης. Ὁ κ. Μαρτίνου παρέχει ἐν σ. 123 κ. ε. πολυτίμους νέας εἰδήσεις περὶ τοῦ ἀξιολόγου τούτου ἔργου τοῦ Κατηφόρου καὶ περὶ τῆς σχεδιαζομένης ὑπ' αὐτοῦ καθολικῆς ἐκδόσεως τῶν συγγραφῶν τοῦ πατριάρχου. Εἰς δὲ τὴν ὑπ' αὐτοῦ περὶ τοῦ Κατηφόρου παρεχομένην βιβλιογραφίαν προσθετέα καὶ τάδε· α') Γεωργίου Ζαβίρα Νέα Ἑλλάς. Ἀθήνησι, 1872

σ. 141 κ. ι. 6) Κ. Σάθα Νεοελληνική φιλολογία. Ἐν Ἀθήναις. 1868 σ. 521 κ. ι. γ) *Hubert Pernot* Bibliographie Ionienne. Ἐν Παρισίοις. 1915 ἀρ. 281, 308, 314, 317-9, 325, 406, 448, 510, 530, 2002.

Ὁ δὲ Ἰωάννης Βελοῦδος ὃ ἐν Βενετίᾳ γνωριμώτατος ἐπὶ μακρὰ ἔτη διευθυντὴς τῆς Μαρκιανῆς καὶ ἐν ἔτει 1890 ἀποθανὼν εἶνε γνωστόν, ὅτι ἐν τῇ νεότητι ἐφιλοπόνησεν ἰταλικὴν μετάφρασιν τῆς Βιβλιοθήκης, ἣτις φαίνεται περατωθεῖσα βραχὺν χρόνον μετὰ τὸ 1834, ἀλλ' οὐδέποτε ἔδημοσιεύθη. Δυστυχῶς οὐτ' ἐν Βενετίᾳ ἠδυνήθη νάνυρρη αὐτὴν ὁ κ. Μαρτίνη, οὐτ' ἐν Ἀθήναις εὐρίσκειται κατὰ τὰς ὑπ' αὐτοῦ γενομένας ἐρευνας. Κἀγὼ δ' ἐρωτήσας ἔμαθον, ὅτι εἰς τὴν Ἐθνικὴν βιβλιοθήκην, ἐν ἣ ἀπόκεινται τὰ ἔντυπα βιβλία τῆς βιβλιοθήκης τοῦ Βελοῦδου, οὔτε τοῦτο οὔτε ἄλλο τι τῶν χειρογράφων αὐτοῦ περιῆλθεν.

Τὴν ἀξίαν τοῦ βιβλίου τοῦ κ. Μαρτίνη συμπληροῦσι τέλος ὀκτὼ ἀξιολογοὶ φωτοτυπικοὶ πίνακες σελίδων τῶν κυριωτάτων κωδίκων τῆς Βιβλιοθήκης τοῦ Φωτίου.

Publications de l'École des langues Orientales vivantes. Bibliographie Ionienne. Description raisonnée des ouvrages publiés par les Grecs des Sept-îles ou concernant ces îles du quinzième siècle à l'année 1910 par *Emile Legrand*. Oeuvre posthume complétée et publiée par *Hubert Pernot* Docteur ès lettres, répétiteur à l'École des langues Orientales vivantes. Ἐν Παρισίοις. Ernest Leroux, éditeur. Εἰς μέγα 8ον. Τόμοι δύο ἐκ σελίδων ἐν ὄλῳ IX, 860.

Γνωστὴ εἶνε ἡ ἀκρίβεια, μεθ' ἧς ὁ μακαρίτης Αἰμίλιος Legrand ἠσχολήθη περὶ τὴν ἑλληνικὴν βιβλιογραφίαν, παρασχών ὡς καρποὺς τῆς τοιαύτης αὐτοῦ ἀσχολίας τοὺς ἐννέα τόμους τῆς Bibliographie hellénique aux XVe et XVIe siècles καὶ τῆς Bibliographie hellénique au dix-septième siècle. Οἴονεὶ συμπληρόνων τὰ ἔργα ἐκείνα εἶχεν ἐπιληφθῆ ὁ Legrand καὶ τῆς ἰδίας ἀναγραφῆς τῶν βιβλίων τῶν ἀναφερομένων εἰς τὰς Ἰονίους νήσους, ἀφορμὴν λαβὼν ἐκ τῆς μετὰ τὸν θάνατον τοῦ γυμνασιάρχου Κερκύρας Ἰωάννου Ῥωμανοῦ ἐν ἔτει 1895 ὑπὸ τῶν οἰκείων ἀποστολῆς μεγάλου μέρους τῆς βιβλιοθήκης τοῦ μεταστάντος εἰς τὸν ἐν Παρισίοις βιβλιοπώλην Ἀλφόνσον Picard, οὗ ὁ ὑπ' ἀρ. 86 κατ' Ἀπρίλιον τοῦ 1896 ἐκδοθεὶς κατάλογος περιλάμ-

ἔκανε μέρος τῶν βιβλίων ἰκείνων. Ἐκτοτε ὁ Legrand ἤρχισε παρασκευάζων τὴν Ἴονιον βιβλιογραφίαν, ὡς ἔργον διέκοψεν ἐπελθὼν ὁ θάνατος. Τὸ δὲ χειρόγραφον αὐτοῦ, ὅτε περιήλθεν εἰς τὸν ἐπεξεργασθέντα τὸ ἐνταῦθα ἀγγελλόμενον βιβλίον κ. Pernot, περιελάμβανε τοὺς ἀπὸ τοῦ 1525 μέχρι τοῦ 1900 χρόνους. Ἐπλούτισε δ' αὐτὸ ὁ κ. Pernot κατὰ τὸ ἐν πέμπτῳ, ἐλάχιστα μὲν βιβλία προσθεῖς ἐκ τῶν τοῦ δεκάτου ἐνάτου αἰῶνος, πολὺ δὲ πλείονα ἐκ τῶν προτέρων χρόνων.

Καίπερ δὲ περιλαμβάνουσα ἡ βιβλιογραφία αὕτη, οἷα πρόκειται ἡμῖν, 4043 τίτλους βιβλίων, πολλῶ ἀπέχει ἀπὸ τοῦ νὰ εἶνε πλήρης· αὐτὸς δ' ὁ ἐκδότης ὁμολογεῖ τοῦτο, παρακκλῶν θερμῶς πάντας τοὺς περὶ τὰ τοιαῦτα διατρίβοντας καὶ δυναμένους νὰ συντελέσωσιν εἰς συμπλήρωσιν τῶν χασμάτων χάριν ἐκδόσεως παρρητήματος, μετὰ σημειώσεως τῆς προελεύσεως τῶν σταλησομένων συμπληρώσεων. Ἄηλοι δ' ἐν τῇ ἐκκλήσει ταύτῃ τοῦ προλόγου, ὅτι « Συμφώνως πρὸς τὴν ἐξαίρετον μέθοδον ἣν ἠκολούθησεν ὁ Legrand, θεωρεῖ ὡς περιλαμβανόμενον εἰς τὸ πρόγραμμα αὐτοῦ πᾶν σύγγραμμ' ἀναφερόμενον εἰς τὰς Ἰονίους νήσους ὑπὸ οὐρανῶν ποτε ἔποψιν ».

Ἠράγματι τὸ βιβλίον εἶνε πολυτιμότερον, συμπληρούμενον δὲ, ἐπειδὴ τὰ κενὰ εἶνε ὁμολογουμένως πολλὰ, θὰ χρησιμεύσῃ πολλαχῶς. Ἐχει δίκαιον ὁ κ. Pernot λέγων ἐν τῷ προλόγῳ πρὸς ἀπόδειξιν τῆς σημασίας τοῦ θέματος ταῦτα· « Ὅτε οἱ Τούρκοι ἐκυρίευσαν τὴν Κρήτην τῷ 1669 καὶ διέκοψαν ἀποτόμως τὴν ἐν αὐτῇ πλουσίαν » λογοτεχνικὴν ἄνθησιν, ἀληθῶς εἰς τὰς Ἰονίους νήσους μετεφέρθη ἡ νεοελληνικὴ παιδείσις. Ὑπὸ εὐνοϊκούς πολιτικούς ὄρους ἠδυνήθη » αὕτη νάναπτυχθῆ ἐλευθέρως, καὶ σήμερον δὲ, καίτοι αἱ Ἀθηναὶ » κατέλαβον κατὰ μικρὸν τὰ πρωτεία, δὲν εἶνε ὁμως ταῦτα ἀναμφισβήτητα· πολυπληθεῖς εἶνε οἱ Ἴόνιοι, οἵτινες ἐν ταῖς ἰδίαις πατρίσι » καὶ ἐν αὐτῇ τῇ πρωτεύουσῃ διατηροῦσιν ἐνδοξον παράδοσιν. Κατὰ » ταῦτα ἡ ἐπιχείρησις βιβλιογραφίας ὡς ἡ ἀνά χειρας ἦτο ταυτόσημος πρὸς τὴν καταγραφὴν εἰκόνας τῆς πνευματικῆς δράσεως τῶν » νεωτέρων Ἑλλήνων ἐν ἐνὶ τῶν κυριωτάτων αὐτῆς κέντρων ».

Προφανῆς ἐντεῦθεν καθίσταται ἡ ἀξία τῆς συλλογῆς ταύτης, ἣτις ἐτι μείζων θάποθ' διὰ τῆς προσδοκωμένης συμπληρώσεως. Ἄλλ' ὁμολογοῦμεν, ὅτι παρὰ τὴν ἐπιμέλειαν μεθ' ἧς ὑπὸ τοῦ Legrand

αὐτοῦ ἢ τοῦ κ. Pernot συνελήχθησαν καὶ ανεγράφησαν οἱ τίτλοι τῶν συμπεριληφθέντων, παρὰ τὴν προσοχὴν τὴν καταβληθεῖσαν περὶ τὴν ἐκτύπωσιν τοῦ βιβλίου, παρὰ τὴν μέριμναν περὶ ἐξευρέσεως τοῦ πληθους ὀνόματος συγγραφέων ἢ ἐκδοτῶν βιβλίων, δηλουμένων διὰ τῶν ἀρχικῶν μόνον γραμμάτων, παρὰ τὰς ἀξιολόγους ἐπιξηγηματικὰς πολ- λάκις σημειώσεις περὶ τοῦ περιεχομένου τῶν βιβλίων ἢ ἄλλας περὶ αὐ- τῶν καὶ τῶν συγγραφέων εἰδήσεις, δὲν δυνάμεθα νὰ ποδεχθῶμεν τὰ λε- γόμενα ὑπὸ τοῦ κ. Pernot περὶ τῆς ἐξαιρέτου μεθόδου, ἣν ἠκολούθη- σεν ὁ Legrand ἐν τῇ ἀναγραφῇ. Αὐτὸς ὁ τίτλος ὁ δοθείς ὑπὸ τοῦ κ. Pernot εἰς τὸ βιβλίον δεικνύει, ὅτι τοῦτο εἶνε διφυῆς, περιλαμβάνον τοῦτο μὲν τὰ ὑπὸ Ἴονίων Ἑλλήνων ἐκδοθέντα βιβλία, τοῦτο δὲ τὰς περὶ τῶν Ἴονίων νήσων συγγραφάς. Τὰ δύο ταῦτα μέρη ἔπρεπε καθ' ἡμᾶς νὰ διακριθῶσιν ἀπ' ἀλλήλων, ἰσως δὲ μάλιστα τὸ πρῶτον ἔπρεπε νὰ ὑποδιαιρεθῇ εἰς τὰ ὑπὸ Ἴονίων ἐκδοθέντα, καὶ δὴ ὅπουδῆποτε, καὶ εἰς τὰ βιβλία τὰ ἐκτυπωθέντα ἀπλῶς ἐν τυπογραφείοις ἑπτανησιακοῖς ὑπὸ Ἑλλήνων ἢ ξένων, ὑπὸ μὴ Ἴονίων καθ' ὅλου, διότι καὶ τοιαῦτα πολλὰ περιλαμβάνονται ἐν τῇ ὑπ' ὄψιν Βιβλιογραφίᾳ, εἰ καὶ τοῦτο δὲν ἀναγράφεται ῥητῶς ἐν τῷ τίτλῳ τοῦ βιβλίου. Τοιοῦτος διμερῆς ἢ μᾶλλον τριμερῆς χωρισμὸς θὰ παρείχεν εὐδιακριτοτέραν τὴν ὕλην, καὶ τότε μᾶλλον εὐπρόσιτος καὶ εὐεξέλεγκτος θὰ ἦτο καὶ ἡ ἐπισκόπησις τῶν ἐν Ἑπτανήσῳ ἐκτυπωμένων βιβλίων, δυναμένη ἀκοπώτερον καὶ συστηματικώτερον νὰ χρησιμεύσῃ καὶ εἰς τὴν ἱστορίαν τῆς ἐν αὐτῇ τυπογραφικῆς κινήσεως. Οὐδὲ διορθοῦται κἄν τὸ σύμφυρτον τοῦτο τοῦ βιβλίου διὰ τοῦ τρόπου, καθ' ὃν συνετάχθη ὁ ἄλλως ἐξαι- ρετος καὶ εἰς ἐξήκοντα καὶ τέσσαρας ὅλας σελίδας (σ. 796 - 860) ἐκτεινόμενος ἐν τέλει τοῦ βιβλίου Ὀνομαστικὸς πίναξ. Ἐν τούτῳ συμ- φύρονται ὀνόματα συγγραφέων, ὧν ἐκδόσεις ἔγειναν ὑπὸ Ἑπτανη- σίων, ἀντικείμενα περιλαμβανόμενα ἐν τοῖς ἀναγραφόμενοις βιβλίοις, ὀνόματα τυπογράφων, ὀνόματα ξένων γραψάντων περὶ Ἑπτανήσου καὶ ποικίλα ἀλλότρια. Καὶ διαστελλονται μὲν ἀπ' αὐτῶν τὰ ὀνό- ματα Ἴονίων συγγραφέων διὰ κεφαλαίων γραμμάτων, χωρὶς νὰ ἐξη- γῆται ἐν ἀρχῇ ἢ ἐν τέλει τοῦ πίνακος ἡ σημασία τῆς διακρίσεως ταύτης, ὑπάρχουσι δὲ ὀνόματα διὰ κεφαλαίων γραμμάτων δύο με- γεθῶν, ὧν τὴν διαστολὴν, καὶ ταύτην ἄλλως οὐδαμοῦ ἐξηγουμένην, ὁμολογοῦμεν, ὅτι δὲν κατενοήσαμεν. Σκόπιμος λοιπὸν θὰ εἶνε ἢ κατὰ

τὴν δημοσίευσιν τοῦ συμπληρώματος ἐπανάληψις πίνακος σκοπιμώτερον διατεταγμένου, διευκολύναντος δὲ καὶ τὴν διάκρισιν τῶν ἐν τῷ ὅλῳ ἔργῳ περιλαμβανόμενων βιβλίων τῶν εἰς τὰ τρία κατὰ τάνωτέρω διασταλέντα μέρη ἀνηκόντων. Παρίσταται δ' ἀνάγκη καὶ τῆς ἐν τῷ τοιοῦτῳ πίνακι πρὸς τῷ ὀνόματι τῶν συγγραφέων προσθήκης καὶ τῆς ἐπτανησιακῆς αὐτῶν πατρίδος, ἥτις δὲν δύναται νὰ εἶνε πάντοτε γνωστὴ εἰς τοὺς ἀναγνώστας τοῦ βιβλίου, εἴτε ἀναφέρεται αὐτῇ που αὐτοῦ, εἴτε καὶ ὅλως παραλείπεται συνηθέστερον. Τῆς δὲ κατὰ τάνωτέρω λεχθέντα ἀνεπαρκείας καὶ συγχύσεως τοῦ σημερινοῦ πίνακος φέρομεν ἐν καὶ μόνον, ἀλλ' ἰνδεικτικὸν παράδειγμα ἐκ τῆς σ. 829

MANOUSOS (ANTOINE). 1657, 1958.

MANOUSOS (Antoine). 2991, 3293, 3880.

Ἄλλὰ παρατηροῦντες τοὺς ἀριθμοὺς τῶν βιβλίων, εἰς οὓς γίνεται παραπομπὴ ὑπὸ τὰ δύο ταῦτα διὰ κεφαλαίων γραμμάτων διαφόρου μεγέθους διακρινόμενα ὀνόματα, εὐρίσκομεν, ὅτι πρόκειται περὶ συγγραφῶν ἑνὸς καὶ τοῦ αὐτοῦ Ἀντωνίου Μανούσου, ὅστις ἦτο Κερκυραῖος, ὅπερ μόνον ἐκ τοῦ ἰταλικοῦ τίτλου τοῦ ὑπ' ἀρ. 3293 βιβλίου τυχαίως δύναται νὰ μάθῃ ὁ ἀναγνώστης, οὐδαμοῦ δ' ἐσημειώθη ἐν τοῖς ἄλλοις ἀριθμοῖς ἢ ἐν τῷ πίνακι ὑπὸ τοῦ ἀναγραφέως.

Παρὰ τὰς ἐλλείψεις ταύτας, ὧν κατὰ τὰ εἰρημένα εὐχόμεθα τὴν ἐκ τῶν ἐνόντων διόρθωσιν διὰ νέου ἐν τῷ συμπληρώματι πίνακος, τὸ βιβλίον τοῦ Legrand καὶ Pernol παρέχει πλούσια οὐ μόνον γραμματολογικὰ καὶ εἰς τὴν ἱστορίαν τῆς ἐπτανησιακῆς καὶ τῆς καθ' ὅλου ἑλληνικῆς τυπογραφίας ἀναφερόμενα, ἀλλὰ καὶ ἱστορικὰ καὶ γλωσσικὰ διδάγματα. Τῶν περιεργωτάτων δὲ εἶνε ἢ ἐκ τῶν τίτλων πολλῶν βιβλίων ἐμφαινομένη προσπάθεια τῆς εἰς τὴν Ἐπτανήσον εἰσαγωγῆς ἑλληνικῶν ὄρων διὰ νέα πράγματα τοῦ δημοσίου μάλιστα βίου κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ δεκάτου ἐνάτου αἰῶνος, ἀλλὰ καὶ ἀργότερον, ἀνθ' ὧν ἡ πολιτεία τῆς ἐλευθέρας Ἑλλάδος καθιέρωσεν ἄλλας λέξεις, κοινὰς σήμερον γενομένας. Οὕτως οἱ Ἐπτανήσιοι ἔλεγον καὶ ἔγραφον Ἐπιστολεῖον ἀντὶ Ταχυδρομείου, Φαρμακοπωλεῖον ἀντὶ Φαρμακείου, Τροπολόγησις ἀντὶ Τροπολογία, Δικονομικὸς ἀντὶ Δικηγορικὸς, Ἱατροδιδάκτωρ ἀντὶ Διδάκτωρ τῆς ἰατρικῆς καὶ ἄλλα τοιαῦτα. Ἐν γίνει δὲ τὸ βιβλίον τοῦτο εἶνε οὐ μόνον σὺλ-

λογή τίτλων διαφωτιζόντων τὰ κατὰ τὴν εἰς τὴν Ἑπτάνησον ἀναφερομένην πνευματικὴν κίνησιν, ἀλλὰ καὶ πηγὴ ἀξιοσπούδαστος αὐτῆς τῆς ἱστορίας τῶν τυχῶν τῶν Ἰονίων νήσων καθ' ὅλου. Διὸ εὐγνωμοσύνης ἀξίος εἶναι ὁ κ. Bernot ἐπὶ τῇ ἐκδόσει αὐτοῦ.

Μ. Η. Μαλανδράκη Ἡ Παριζιάς σχολῆ. Ἐν Ἀθήναις. Ἐκ τοῦ τυπογραφείου Παρασκευᾶ Λεωνῆ. 1911. Εἰς 8ον σελ. ζ', 182.

Δὲν εἶναι πολὺς χρόνος ἐξ οὗ ἤρχισε μετὰ τὴν καθολικὴν περὶ τῶν ἐπὶ τουρκοκρατίας ἑλληνικῶν σχολῶν συγγραφὴν τοῦ Μιχθαίου Παράνικα ἡ εἰδικὴ ἐνασχόλησις περὶ ἐνίων αὐτῶν, ἧτις εἶνε ἀπαραίτητος πρὸς παρακολούθησιν τῆς ὅλης ἐν τῷ Ἑλληνικῷ πνευματικῆς κινήσεως ἐν ἡμέραις πονηραῖς. Εἰς τὰς ὀλίγας ταύτας μονογραφίας τῶν τελευταίων ἐτῶν προστίθεται καὶ τὸ ἐνταῦθα ἀγγελλόμενον ἔργον περὶ μιᾶς τῶν σπουδαιωτάτων σχολῶν, τῆς ἐν Πάτρμφ.

Ὁ συγγραφεὺς κ. Μαλανδράκης διήρесе τὸ ἔργον αὐτοῦ εἰς τρία μέρη· α') «Περὶ τῆς ἰδρύσεως τῆς σχολῆς, τῶν διδασκάλων αὐτῆς καὶ τῆς καθόλου αὐτῆς καταστάσεως καθ' ἅπαντα αὐτῆς τὸν βίον»· β') «Περὶ τῶν πόρων καὶ τῶν ἀναλωμάτων, τῶν προστατῶν, ἐυεργετῶν καὶ ἐφόρων καὶ τῆς βιβλιοθήκης τῆς σχολῆς»· γ') «Περὶ τῶν μαθητῶν τῆς σχολῆς καὶ τῆς ἐν αὐτῇ διδασκαλίας. Ὡς δ' ἐκ τῶν ἐπιγραφῶν τούτων γίνεται δῆλον, πραγματεύεται ἐν τῷ κειμένῳ τὰ πρὸς τῆς ἰδρύσεως τῆς σχολῆς ἀρχομένης τῆς δευτέρας δεκάδος τοῦ δεκάτου ὀγδόου αἰῶνος ὑπὸ Μακαρίου ἱεροδιακόνου τοῦ Καλογερᾶ μέχρι τοῦ Ἰωάννου Σακελλίωτος, διδάξαντος ἐν αὐτῇ ἀπὸ τοῦ 1865 ἕως τοῦ 1888, ὅτε ἦλθεν εἰς τὰς Ἀθήνας, κληθεὶς ὑπὸ τοῦ μακαρίτου Κωνστ. Λομβάρδου, ὑπουργοῦ τῆς Δημοσίως ἐκπαιδεύσεως, ὡς πρῶτος ἐπιμελητῆς τοῦ ἐν τῇ Ἐθνικῇ βιβλιοθήκῃ τμήματος τῶν χειρογράφων, τὰ κατὰ τοὺς πόρους καὶ τὰς δαπάνας τῆς διατηρήσεως τῆς σχολῆς καὶ τὰ κατὰ τοὺς μαθητεύοντας καὶ τὴν μέθοδον τῆς διδασκαλίας. Ὡς δὲ βλέπομεν ἐκ τῶν πλουσιῶν εἰς τὸ κείμενον ἐπομένων σημειώσεων (σ. 78-149), ἀφθονον ἐποίησατο χρῆσιν πηγῶν καὶ βοηθημάτων, ἀντλήσας τὴν ὕλην αὐτοῦ οὐ μόνον ἐκ πάντων τῶν ἑλληνικῶν καὶ ξένων βιβλίων, ἐξ ὧν ἡδύνατο νὰ διαφωτισθῇ ἔστω καὶ ἐλάχιστόν τι περὶ τοῦ θέματος ὅπερ ἐξελέξατο, ἀλλὰ καὶ ἐξ αὐτῶν